

Zimmet Akdinden Azınlıklar Sözleşmesine Türkiye'deki Azınlıkların Dünü Bugünü

ALAADDİN YANARDAĞ^a

Geliş Tarihi: 05.09.2016 | Kabul Tarihi: 29.09.2016

Öz: Günümüz Müslümanları, inançları ne olursa olsun insanların devlet ve hukuk karşısında eşit sayıldığı, evrensel hukuk kurallarının, eşit vatandaşlık ilkelerinin geçerli olduğu bir dünyada birlikte yaşamının yöntemini yeniden keşfetmelidir. Tarihteki koşullar karşısında en adil çözüm olarak geliştirilen zimmi geleneğiyle amel etmek artık günümüzde anakronik bir durum arz eder. Onun için bu makalede, barış içinde bir arada yaşamının aslında bugünkü örneği yazılmıyordu. Bu makalede şimdilik kolay olan tercih edilerek, tarihte yaşanan düne ait birkaç iyi örneği, İbn Haldun'un 'geçmiş geleceğe suyun suya benzediğinden daha fazla benzer' sözünün ümidiyle yazıldı. Şayet barış içinde bir arada yaşamının bugün'ü yazılacak olsa ünlü Alman Ozan Bertholt Brecht'in "Eski iyi şeylerden değil yeni kötü şeylerden işe başlamalı" deyişi yol gösterici olurdu.

Anahtar Kelimeler: Zimmî, zimmet, zimmet akdi, azınlıklar, İstanbul Sözleşmesi.

^a Iğdır Üniversitesi Tuzluca MYO Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık Bölümü
al.yanardag44@gmail.com

Past and Today of Minorities in Turkey from Debt Contract to Minority Agreement

ALAADDİN YANARDAĞ

Received: 05.09.2016 | Accepted: 29.09.2016

Abstract: Today's Muslims must rediscover the method of living together in a world where universal principles of equality of citizenship principles are enacted, regardless of their beliefs, that universals are equated to state and law. It is now anachronistic to work with the developed tradition as the most fairest solution to the historical conditions. For this reason, it should be written in this article, in fact, to live together in peace. In this article, a few good examples of the past that have been chosen as being easy are written with the hope of Ibn Khaldun's saying that 'the past is similar to the past as the water is like the water'. If today's peaceful coexistence is to be written, it would be a guide for the well-known German Orthodox Bertholt Brecht to say, "It is not about old good things but about new bad things".

Keywords: Dhimmi, debt, debt agreement, minorities, İstanbul Convention.

Dünden Önce!

İnsanlar tıpkı bir tarağın dişleri gibi eşittirler! (Hz. Muhammed (s.a.v.)

Tarih içinde kurulan birçok devlet, bünyesinde azınlıklar bulundurmıştır. Fakat bunların tamamına yakın kısmı içinde, değil başka din ve ırktan olan insanlar, kendi toplumlarının zayıf kesimleri bile büyük eziyet ve haksızlıklara karşı karşıya gelmişlerdir. Bütün bu medeniyetler içerisinde Yunan ve Roma'nın siyasi ve idari alandaki üstünlükleri bile, azınlıklara karşı gayriinsani muamelelerin ortadan kalkmasına engel olamamıştır.¹ Bu konuda İslam medeniyeti ve özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Dört Halife devri farklı uygulama ortaya koymuştur. İslam hukukunda **Zimmî** tabir edilen Müslüman olmayan azınlık, İslam devletinin özel himayesine mazhar olmuştur. Yine İslam hukukunda bir zimmîye yapılan haksızlık ve zulüm, Müslüman bir vatandaşa yapılmış gibi kabul edilip aynı müeyyideye tabi tutulmuştur.²

Tarihsel süreçte devletin himayesinde zimmîler, dinlerinde, dinlerinin gereği olan ibadetleri yerine getirmede, hatta kendi aralarındaki yargılanmada ve diğer bütün temel hak ve hürriyetlerini kullanmada serbesttirler. Hz. Peygamber zimmîye zulüm ve haksızlık yapmayı, gücünün üstünde vergi yüklemeyi; arzusu dışında bir şeyini almayı yasaklamış; haksız yere bir zimmîyi öldürenin cennetin kokusunu bile duymayacağını bildirmiştir.³

Dün!

Bütün dünler bugünleri aydınlatan fenerlerdir! (W. Shakespeare)

Popüler tarihçilere göre Avrupa'da son **cadı**, şehrin meydanın-

¹ Yunan ve Roma etik ve hukuk anlayışı hakkında bkz. İlyas Altuner, "Klasik Felsefede Değerlerin Teolojik, Metafizik ve Bilimsel Açından Konumu", *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3&4, 2014, ss. 87-102. Yine insani muamelelerin kaynağında etik olduğunu biliyoruz. Bu anlamda İslam dini de ahlaki ilkelere Tanrıya bağımlı oluşunu dikte eder. Etiğin kaynağı probleminin hem Batı hem de İslam düşünce dünyasında Tanrıyla olan ilişkisi için bkz. Altuner, "Ethik Yarguların Kaynağı: Tanrı", *Tabula Rasa Felsefe-Teoloji*, 12, 2004, ss. 105-10.

² "Azınlıklar", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Risale Yayınları, İstanbul 1990, c. 1, s. 136.

³ İbrahim Paçacı, "Zimmî Maddesi", *Diñi Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 716.

da diri diri yakıldığında Gregoryen takvimleri 1830'u gösteriyordu. Bu olaydan dört yüz yıl önce ise, Cennetmekân Fâtih Sultan Mehmed Han İstanbul Galata'da yaşayan zimmilere yani gayr-ı Müslimlere, tuğra bastığı fermanıyla şu teminatı veriyordu:

Ben ulu padişah Sultan Muhammed Hân, yeri göğü yaradan Perverdigâr hakkı için ve Hazret-i Resulün pâk ruhu için ve yedi mushaf hakkı için ve yüz yirmi dört bin peygamberler hakkı için. Ve kuşandığım kılıç hakkı için kapıma gelen Galata gayr-ı müslimleri hakkında. bana itaat etmeleri şartıyla. ben dahi kabul ettim ki, kendülerin âyinleri ve erkânları ne vechile cari olagelürse, yine ol üslub üzere âdetleri ve erkânların yerine getüreler... Buyurdum ki, kendülerin malları ve rızıkları ve mülkleri ve mahzenleri ve bağları ve değirmenleri ve gemileri ve sandalları ve bilcümle meta'ları ve avretleri ve öğlancıkları... kendülerin ola. üşendirmeyem, kiliseleri ellerinde ola, okuyalar ve kiliselerin alub meşhid etmeyem... Tahriren Fi Evahir-i Cemâziyelülâ sene seb'in ve hamsin ve semane-mi'ete...

Aslı Londra'da British Museum'da bulunan bu ferman evvela Rumca hazırlanarak Zağanos Paşa'nın imzası ve Sultanın tuğrasını taşımaktadır ve *1453 İstanbul Sözleşmesi* diye anılmıştır.⁴ Yine bir benzerini Fatih, 28 Mayıs 1463 tarihinde şöyle diyerek Bosnalı Katolik rahiplere, Fransiskanlara din, ibadet ve vicdan hürriyeti bahsediyordu.

Ben Fatih Sultan Han, bütün dünyaya ilan ediyorum ki, kendilerine bu padişah fermanı verilen Bosnalı Fransiskanlar himayem altındadır ve emrediyorum: Hiç kimse ne bu adı geçen insanları ne de onların kiliselerini rahatsız etmesin ve zarar vermesin. İmparatorluğumda huzur içinde yaşasınlar ve bu göçmen durumuna düşen insanlar özgür ve güvenlik içerisinde yaşasınlar. İmparatorluğumdaki tüm memleketlere dönüp korkusuzca kendi manastırlarına yerleşsinler.

Bu ferman ile yaklaşık üç yüz yıldır Vatikan ve diğer devletler tarafından baskı altına alınan bir tarikat için ülke topraklarında sınırsız haklar sağlanmıştır. Bu dünya tarihinde daha önce eşi gö-

⁴ Hikmet Özdemir, *Azınlıklar İçin Bir Osmanlı Klasığı: 1453 İstanbul Sözleşmesi*, Yeni Türkiye Yayınevi, Ankara 1999, c. 4, ss. 223-8.

rülmemiş bir belgedir. Yani imparatorun dininden başka bir dini benimseyen ve kendi dindaşlarından bile merhamet göremeyen bir halka, eşit haklar ve sonsuz bir güvenlik garantisi verilmiştir. Yukarıdaki fermanın da aslı bugün Bosna'daki **Fojnica-Foynitsa** Kasabası Katolik Manastırında, Cennetmekân Mehmet Han'ın bir kaftanı, beş bin el yazması Türkçe eser ve daha bir dizi yadigâr eşya ile birlikte halen mevcuttur. Fermanın faximile kopyası ise New York'taki BM Merkez Binasında, büyük bir insan hakları abidesi olarak sergilenmektedir.

Fatih, daha **Feth-i Mübin**'nin üçüncü (Cuma) günü; münhal olduğunu öğrendiği **Patriklik** Makamına derhal hocalar hocası namıyla maruf **Gennadios**'u getirmekle bu konuya verdiği önemi ortaya koymuştur. Kendisine şahsen armağan ettiği asa, günümüzde Patriklerin ellerinde tuttukları asadır. Bugün İstanbul'da bulunan Patrikhane binasının medhalindeki merdivenin sol duvarında bu olayın temsili bir mozaik tablosu bulunmaktadır.⁵ Babinger'e göre Patriğe gösterilen ihtimam ve iltifat, Rum (Bizans) kayserlerinin dönemiyle mukayese edilemeyecek kadar mutantandı (abartılıydı). Buna mazhar olan Patrik de Fatih'i **Vasilikos-Yeni Sezar** diye selamlamıştır.⁶ Hükümdar, Patrik'e ayrıca **Üç Tuğlu Vezir** unvanı tevcih ederek, emrine bir de **Yeniçeri Hassa Bölüğü**-Özel Muhafız Birliği tahsis etmiştir.⁷ Üstüne üstlük Patrik'i **Milletbaşı** unvanıyla imparatorluk içerisindeki -Grek olsun olmasın- tüm Ortodoksların yönetimine getirmiş ve hatta ona **kazâ**, yani mahkeme kurma yetkisi vermiştir.⁸

Tarihçi Cemal Kutay, Bilinmeyen Tarihimiz adlı eserinde şunları anlatır: Yıl 1571, Osmanlı tahtında, Kanuni'nin oğlu 2. Selim var, sadrazam da Sokullu Mehmet Paşa... Fransız Kralı Osmanlı'ya bir elçi yollar, François de Noay, bu zat iki yıl İstanbul'da kalır ve anılarını yazar. O günlerde Paris'te insanlık tarihinin en unutulmaz katliamlarında biri işlenir. **Saint Berthelmy Yortusu**'nda saraya

⁵ Yağmur Atsız, "Kimse Tahakküm Etmesin!", *Star Gazetesi*, 30 Nisan 2010.

⁶ İlber Ortaylı, *Osmanlı Barışı*, Ufuk Yayınları, İstanbul 2007, s. 14.

⁷ Mehmet Katar, *Yaşayan Dünya Dinleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, s. 117.

⁸ Özdemir, *Azınlıklar İçin Bir Osmanlı Klasığı: 1453 İstanbul Sözleşmesi*, ss. 223-8.

davet edilen Protestanlar, Katolik kralın emriyle katledilir... Haber İstanbul'a ulaşır, Sokullu, elçinin anlarına göre şöyle der:

Bunlar da Hıristiyan dininden... Sayıları da onda bir... Hem de kralınızın misafiri olarak davet edildikleri sarayda geceleyin ve müdafaa-sızken öldürülmüşler. İşte sizin Papa'nın adaleti... Sancağımızın dalgalandığı uçsuz bucaksız yerlerde, dünyadaki bütün dinlere bağlı çeşitli ırklar yaşıyor. Hepsi de inandıkları şeye serbestçe ibadet ediyorlar. İstanbul'da camilerin yanında kiliseler ve havralar bulunur. Türlü mezhepler ve tarikatlar vardır. Kimse kimseyi rahatsız etmez. Bunları memleketinize dönünce anlatacak mısınız? Hem bu cinayetleri yapanlar bizlerden başkalarıdır, hem de iftiraya biz uğrarız.⁹

Yüzyıllarca Yahudilerin kendilerini en güvende hissettikleri topraklar Osmanlı yönetimi altındaki yerlerdir 15. yy. sonlarında Endülüs'ün düşmesinin ardından İspanya'da yaşayan ve Kastilyalılar tarafından sürgüne gönderilen Safarad Yahudilerin çok önemli bir bölümü Osmanlı topraklarına yerleştirilmiştir. Ayrıca 18. yy boyunca Avusturya Habsburg devletinden kaçan Macarlar, Polonyalılar, Nazi Almanyası döneminde tüm Avrupa'dan dışlanan Yahudilerin en büyük kısmı Türkiye'ye gelmişler veya Türkiye üzerinden güvenli bölgelere yönlendirilmişlerdir. Bütün bu tarihi anekdotlar bize İslam hukuku ve Türk kültürüyle şekillenen zımmî geleneğin, insanlık tarihine armağan ettiği insan haklarının, inanç özgürlüğünün ve barış içinde birlikte yaşamının, azınlıklar yönetimi alanında uygulamada başarısı kanıtlanmış bir model olmanın, evrensel örneklerini göstermektedir...

Bugün!

Eski iyi şeylerden değil, kötü yeni şeylerden işe başla! (B. Brecht)

Azınlık grubu terimi 1930lardan itibaren, etnik, biyolojik ya da diğer özellikler temelinde baskıya uğramış veya damgalanmış toplumsal grupları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.¹⁰ Azınlık gruplarının üyeleri kendilerini sık sık, çoğunluktan ayrı insanlar diye

⁹ Hasan Pulur, "Elçileri Geri Çektik, Sonra...", *Milliyet Gazetesi*, 5 Nisan 2010.

¹⁰ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akinhay & Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, s. 53.

görürler. Genellikle fiziksel ve toplumsal olarak toplumun genelin-den yalıtılmışlardır. Bunlar belirli semtlerde, ülkedeki belirli kent-lerde ya da bölgelerde yoğunlaşma eğilimi gösterirler. Buna göre sosyolojide yaygın olarak kullanılan azınlık grupları, sayısal bir ay-rımdan daha fazlasını ifade eder,¹¹ ki bu manada yapılacak analiz ayrı bir makalenin konusudur.

Türkiye'de hukuki anlamda azınlık olarak kabul edilen kitle yalnızca Müslüman olmayan etnik gruplardır ki, bunlar da Türk vatandaşı Rumlar, Ermeniler ve Museviler olarak sayılmıştır. Bun-ların hakları da yalnız anayasal değil uluslararası bir antlaşma olan 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile garanti altına alınmıştır ve Lozan Antlaşması'nda **Müslüman azınlık** kavramı yoktur. Esasen bizde, Müslüman azınlık kavramı hiç olmamıştır. Azınlık veya **ekalliyet** denince bizde hep Müslüman olmayan azınlıklar kastedilmiştir

Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu yıkılırken çok güçlü bir imparatorluk zayıf bir devlet haline gelip ardından da dağılırken sorumluluk ciddi ölçüde azınlıkların üzerine yıkılmıştı ve hemen hemen bütün toplumlarda belki böyledir. Çünkü günah keçisi hali-ne en kolay getirebildiğimiz, yabancı saydığımız, farklı saydığımız insanlar oluyor maalesef. II. Abdülhamit'e atfedilen şu sözler belki de aynı saikle söylenmiştir: **“Biz yabancılara çok iyi muamele ettik. Bütün felaketimizin sebebi budur.”**

Oysaki bu bir sonuç değildir. Ülke zayıfladıkça, ülke içerisin-deki farklı grupların da kendisini farklı şekilde ifade etmesi ve ken-dilerine farklı bir yol arayışı içerisine girmesi belki normal kabul edilebilir ama bu hataya sadece Türkiye'nin düşmediğini, Avru-pa'nın da aynı hataya düştüğünü II. Dünya Savaşı bize çok net bir şekilde göstermiştir.¹² Öyle ki, I. Dünya Savaşı ardından gelişen totaliter rejimler azınlıkların yaşama haklarını bile ellerinden alacak ölçüde katı yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Böylesi bir tecrübeden sonra ancak, azınlık hakları evrensel insan hakları arasında anılmaya

¹¹ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, çev. Hüseyin Özel vd., Ayraç Yayınevi, Ankara 2000, s. 225.

¹² *Göç ve Entegrasyon: Almanya ve Türkiye'de Azınlık-Çoğunluk İlişkileri Çalıştayı*, Konrad Adenauer Stiftung, Ankara, 29-30 Kasım 2007.

başlanmış ve yapılan hataların tekrarlanmaması için gerekli önlemler alınmaya çalışılmıştır.

1940'larda yaşanan ve hala tartışılan varlık vergisi, 1950'li yıllardaki 6-7 Eylül olayları, 1962'de Başbakanlık kararıyla gizli kurulan ve 2008'de yine bir Başbakanlık kararıyla gizlice kaldırılan Azınlıklar Tali Komisyonu'nun bazı uygulamaları ve yakın geçmişte İzmir'de, Trabzon'da, İstanbul'da ve Malatya'da yaşanan provokatif olaylar, bir şekilde kıskırtılmış etnosantrik (kendi ırkını ve kültürünü en üstün görme) eğilimlerin vahim sonuçlarıdır. Bütün bu gelişmeler üzerine AB Türkiye'yi Hıristiyanlar ve diğer azınlıklara yeterli koruma sağlayamamakla eleştirmiştir. ABD'de federal bir kurum olan ve yönetim ile Kongre'ye düzenli rapor veren ABD Uluslararası Dini Özgürlükler Komisyonu (USCIRF) tarafından Başkan Barack Obama'ya, Dışişleri Bakanlığı'na ve Kongre'ye sunulan bir raporda, Türkiye'de azınlıkların dinî hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği belirtildi. USCIRF, Türkiye'yi, Afganistan, Somali ve Küba gibi ülkelerle birlikte "gözlem altındaki ülkeler" listesine dâhil etti. Türkiye geçen yılki (2008) raporda, bu listede yer almıyordu. Daha ilginç olanı ise, ABD Dışişleri Bakanlığına bağlı, İnsan Hakları ve Demokrasi Bürosu tarafından, 2009 yılı Türkiye ile ilgili hazırlanan **Din Özgürlükleri Raporu** başlıklı raporda, ABD'nin İstanbul Başkonsolosluğu tarafından İstanbul'da bulunan dini azınlıklara Genel Güvenlik Stratejisi çerçevesinde güvenlik eğitimi sağlandığı haberinin basında yer almasıydı!

Yahudi asıllı vatandaşımız, yazar Rifat Bali'ye göre; "Cumhuriyetin azınlıklara vaatleri kâğıt üzerinde kaldı. Eşit vatandaş olarak görülüyor. Geçmişte ihanet ettiniz yine edersiniz düşüncesi hâkim. Toplumun ve devletin hafızası olumsuzluklarla dolu. Gayrimüslimlere **öteki** olduğu sürekli hatırlatılıyor" diyor. Yani, azınlıkları hala içimizdeki yabancılar olarak görüyoruz.¹³

Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bünyesinde uzun yıllar görev yapan Türk yargıç Rıza Türmen, 2010 Mart ayında **Venedik Komisyonu**'nun, Türkiye ile ilgili yayınladığı raporunu

¹³ Rifat Bali, "Devlet Azınlıklara Hala Güvenmiyor" (Röportaj), *Yeni Şafak Gazetesi*, 17 Kasım 2008.

şöyle değerlendiriyor: ‘Venedik Komisyonu, Müslüman olmayan cemaatlerin tüzel kişilik kazanmasına olanak verecek yasal değişiklik yapılmasını tavsiye ediyor. Bu gerçekleşene dek mevcut yasalardan, din özgürlüğüne getirilen sınırlamanın etkisini azaltacak biçimde yorumlanmasını istiyor. AİHM kararlarına göre, her dinsel grubun kendini istediği gibi tanımlaması dinsel özgürlüğün bir parçasıdır ve Devletin buna müdahalesi din özgürlüğüne aykırıdır. Yargıtay 2007 kararında **Fener Rum Patrikliği**’nin, Ortodoks kiliselerinin birleşmesine ait dinî **ekümenik** unvanının hukuksal bir temeli olmadığını söyledi. Ancak, ilgili makamlar bu unvanın kullanılmasını engellemiyorlar. Bu unvan kullanıldı diye soruşturma açılmıyor. Ya da Patrik’in, bununla ilgili görevleri yerine getirmesi önlenmiyor. Başbakan Erdoğan da ekümenik unvanının Ortodoks kilisesinin bir iç sorunu olduğunu belirtti. Yargıtay’ın 2007 kararı ise laiklik ilkesi ile bağdaşmıyor. **Bir yargı organı bir dinsel liderin ruhani statüsüne karışmamalı.** Raporda çıkan sonuç şu: “Türkiye, Müslüman olmayan cemaatlerin tüzel kişilik kazanmalarına olanak verecek yasal değişiklikleri yapmalıdır. Patrikliğin ekümenik sıfatını kabul edip etmemek ise Türkiye’nin kararı, ancak bu unvanın kullanılmasını engellemediği sürece sorun bulunmamaktadır.”¹⁴

Yapılan ve Yaşanan İyi Şeyler!

Hükümet, 27 Şubat 2008’de yürürlüğe giren yeni Vakıflar Kanunu’nun uygulanmaya başlanmasından sonra, azınlık vakıflarından taşınmazların teslimi konusunda 1410 başvuru geldiğini, 96 taşınmazın başvuran vakıflara teslim edildiğini açıkladı. Başbakan Yardımcısı Çiçek, **Heybeliada Ruhban Okulu**’yla ilgili bir soruyu ise şöyle yanıtladı:

Biz iyi niyetle olaya yaklaşıyoruz ama geçmişten bu yana Anayasa Mahkemesi’nin ve diğer mevzuat hükümlerinin bu konuda bir kısıtlama getirdiğini hepimiz çok iyi biliyoruz. Ülkemizde yaşayan, farklı dini inançlara sahip insanların, din adamı yetiştirmek ihtiyaçlarını, dinî inançlarının bir gereği olarak haklı ve makul buluyoruz. Dolay-

¹⁴ Rıza Türmen, “Venedik Komisyonu’nun Son Türkiye Raporu”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Nisan 2010.

sıyla Heybeliada Ruhban Okulu'nun hukuki mevzuatımız içerisinde tekrar eğitime başlaması konusunda hükümetimizin, şahsımın bir kararı olduğunu söylemeliyim. Ancak önümüzdeki engelleri yine bir hukuk devleti olan Türkiye'nin kendi mevzuatı içerisinde umarım çok fazla geçmeden gerçekleştireceğiz.¹⁵

Şişli Belediye Başkan Yardımcısı ve Ermeni cemaati üyesi **Vasken Cemil Barın**, Ülke sorunsuz değil ki azınlıklar sorunsuz olsun diyor. 11 yıldır Şişli Belediyesi'nde görevli olduğunu da anımsatan Barın, Türkiye'de azınlık olması nedeniyle kendisine yönelik ayrımcılıkla karşılaşmadığını söyledi. Siyasi iktidarın azınlık vakıflarına ait malların iadesi konusunda gerçekleştirdiği düzenlemeyi olumlu bir adım olarak da nitelendirdi.

2008 Avrupa Kültürlerarası Diyalog Yılı etkinlikleri kapsamında Hristiyanları temsilen Avrupa Parlamentosu Genel Kuruluna hitap eden **Fener Rum Patriği Bartholomeos** da Avrupa'nın farklılıkları dışlamaması ve zenginlik olarak görmesi gerektiğini vurgulayarak, "Bu nedenle Türkiye'yi AB projesine dâhil etmek gereklidir ve Türkiye de üye olarak kabul edilmek için hoşgörü ve kültürlerarası diyalogu teşvik etmelidir" dedi. Bartholomeos, 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilen İstanbul'da yaşayan biri olarak, büyük bir coşkuyla buna hazırlanmayı sürdürdüklerini, engin bir tarihi olan İstanbul'un yüzyıllardır farklı din ve kültürlerden insanların toplanma ve geçiş merkezi olarak kucak açtığını vurguladı.¹⁶

Son günlerde ülkemizde yaşayan dinî azınlık mensuplarının yüzde yüz eşit vatandaşlar olduklarını kanıtlayan bazı çok sevindirici gelişmeler yaşandı. Bunlardan ilki Ermeni cemaati mensubu Leo Süren Halepli adlı vatandaşımızın AB Genel Sekreterliği'nin uzmanlık sınavını kazanmasıdır. Göğsümüzü kabartan ikinci olay ise 'istiklal marşını en iyi okuyan kız Rum' manşetiyle verildi. İlköğretim öğrencisi **Rum** vatandaşımız **Marina** milli birlik ve beraberliğimizin sembolü İstiklal Marşımızı Türk arkadaşlarından daha içten ve heyecanlı okumuş. Böylece dinî azınlıklarımızın Türklerin ülke-

¹⁵ "Arınç'tan Azınlıklara Müjdeli Haber: Ruhban Okulu'nun Açılması İçin Mevzuatı Değiştireceğiz", *Vatan Gazetesi*, 11 Mart 2010.

¹⁶ "Avrupa, Türkiye'yi AB'ye Dahil Etmeli", *Radikal Gazetesi*, 24 Eylül 2008.

sinde Türklerden bile daha Türk olduklarını ele güne göstermiş.¹⁷ Yine, 2010 Nisan ayında ülkedeki tüm azınlık temsilcilerinin Başbakanlık davetinde, Ankara'da bir araya gelerek istek ve beklentilerini en üst düzeyde dile getirmeleri önemli bir gelişmedir.

Konrad Adenauer Vakfı ile Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) işbirliğinde Ankara'da gerçekleştirilen Almanya-Türkiye Azınlık Çoğunluk İlişkileri Çalıştayı'ndan örnekler konuya din temsilcileri açısından ışık tutmaktadır.

Türkiye'deki Musevi Cemaat Örneği: Silvyo Ovadya

Önce kısaca ben kendimi tanıtayım, 52 yaşındayım, İstanbul'da doğdum ve doğduğumdan beri Türkiye'de yaşadım. Askerliğimi Kıbrıs'ta yedek subay olarak yaptım. Anadilim Türkçe. Türkçe düşünürüm. Sanayiciyim. 35 yılı aşkın bir süredir Türk Musevi Cemaati kurumları içinde görev aldım. 15 yıl İstanbul'da, Türkçe yayın yapan Şalom Gazetesi'nde Yayın Koordinatörü olarak görev aldım. Ben azınlık kelimesini kullanmıyorum, çünkü kendimi azınlık olarak görmüyorum. Sadece din olarak çoğunluğun dininden olmayan biri olarak kendimi tanımlıyorum. Türkiye'de günümüzde dini azınlık olarak yaşamamanın kurumsal ve kişisel olarak nasıl olduğunu ve nelerle karşılaştığını sizlere aktarmak istiyorum. Daha önceleri poliste bir azınlık masası vardı ve dini azınlıkların tüm konuları oraya giderdi, bu son 3-4 sene zarfında bunlar değişmiştir. Bir gün, İstanbul Vali Yardımcılarından biri, bundan sonra bizim polisle hiçbir ilgimiz olmadığını ve idari olarak herhangi bir sorununuz olduğu takdirde, burada vilayet nezdinde olan bir üniteden faydalanabileceğimizi belirtmiştir. Nitekim Türk Musevi Cemaati yeni yerleşim birimlerinden birinde geçen sene yeni bir sinagogun açılmasını sağlamış ve birkaç saatte bu izin bize verilmiştir. Bunlar son 3-5 senede yapılan çalışmalarla çözülen işlerdir. Kanaatimce Türkiye'de dini azınlıkların yaşadığı en önemli sorun, **bizden** olarak algılanmama sorunudur. Tabii ki bu hareket tarzı da; Türkiye'de yaşayan dini azınlıkların topluma tamamen entegre olmalarını engellemektedir. Türk vatandaşı olarak, herhangi bir ayrımcılığa ma-

¹⁷ Temel İskit, "Çarmıh", *Taraf Gazetesi*, 22 Aralık 2009.

ruz kalmadan, ülkenin tüm haklarından faydalanmak ve tüm vatandaşlar gibi yapmam gereken ödevleri de yerine getirmek istiyorum.

Ankara'daki Katolik Kilisesi Örneği: Dr. Felix Körner

Müsaadenizle 1985 yılından başlamak istiyorum. Din eğitimcisi ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin o zamanki dekan yardımcısı Prof. Dr. Beyza Bilgin, o yıl Vatikan'a müracaat eder ve bir öneri dile getirir. Zamanın Papası Johannes II. Paul "diyalog" sözcüğünü severek kullanıyordu. Ankaralı bayan profesörün dediğine göre Müslüman- Türk tarafı da bir diyalog istiyormuş. İlahiyatçıları bir araya getirmek mümkünmüş. Vatikan bu talebi Roma'daki Papalık Gregoryen Üniversitesi'ne ilettiler. Bir yıldan beri profesör düzeyinde bir öğretim elemanı değişimi mevcuttur: Her yıl Roma'dan bir Profesör, Hıristiyanlık hakkında dersler vermek üzere Ankara'ya gelir ve yine her yıl Ankara'dan bir profesör, oradaki öğrencilere İslam hakkında dersler vermek üzere Roma'ya gitmektedir. Ben şahsen Müslüman ilahiyatçılarla birlikte çalışmaktan hoşlanıyorum.

Kaynaklar

- Altuner, İlyas, "Ethik Yargıların Kaynağı: Tanrı", *Tabula Rasa Felsefe Teoloji*, 12, 2004.
- Altuner, İlyas, "Klasik Felsefede Değerlerin Teolojik, Metafizik ve Bilimsel Açından Konumu", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3&4, 2014.
- Atsız, Yağmur, "Kimse Tahakküm Etmesin!", *Star Gazetesi*, 30 Nisan 2010.
- Bali, Rıfat, "Devlet Azınlıklara Hala Güvenmiyor", Röportaj, *Yeni Şafak Gazetesi*, 17 Kasım 2008.
- Giddens, Anthony, *Sosyoloji*, çev. Hüseyin Özel vd., Ayraç Yayınevi, Ankara 2000.
- Göç ve Entegrasyon: *Almanya ve Türkiye'de Azınlık-Çoğunluk İlişkileri Çalışması*, Konrad Adenauer Stiftung, Ankara, 29-30 Kasım 2007.
- İskit, Temel, "Çarmıh", *Taraf Gazetesi*, 22 Aralık 2009.
- Katar, Mehmet, *Yaşayan Dünya Dinleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınla-

rı, Ankara 2007.

Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akinhay & Derya Kömür-
cü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.

Ortaylı, İlber, *Osmanlı Barışı*, Ufuk Yayınları, İstanbul 2007.

Özdemir, Hikmet, *Azınlıklar İçin Bir Osmanlı Klasığı: 1453 İstanbul Sözleşme-
si*, Yeni Türkiye Yayınevi, Ankara 1999.

Paçacı, İbrahim, "Zimmî Maddesi", *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri
Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

Pulur, Hasan, "Elçileri Geri Çektik, Sonra...", *Milliyet Gazetesi*, 5 Nisan
2010.

Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risale Yayınları, İstanbul 1990.

Türmen, Rıza, "Venedik Komisyonu'nun Son Türkiye Raporu", *Milliyet
Gazetesi*, 5 Nisan 2010.